

Błażej Feret
Politechnika Łódzka

Marzena Marcinek
Politechnika Krakowska

Przyszłość bibliotek i bibliotekarzy akademickich Studium wykorzystujące metodę delficką - kontynuacja

Prezentowany artykuł nawiązuje do wcześniejszego tekstu tych samych autorów zamieszczonego na łamach Biuletynu EBIB w 2000 r. pod tytułem **Przyszłość bibliotek i bibliotekarzy akademickich**. Przedstawiono w nim wówczas przewidywane kierunki rozwoju bibliotek akademickich do 2005 r. ze szczególnym uwzględnieniem profilu zawodowego bibliotekarza akademickiego początku XXI wieku. W tym roku autorzy podjęli próbę oceny, na ile trafne okazały się ówczesne prognozy oraz przedstawili dalszą wizję rozwoju bibliotek i bibliotekarzy akademickich, wybiegając myślą do 2015 r. Analogicznie do poprzednich badań korzystali z metody delfickiej. Grono ekspertów uczestniczących w badaniach przed sześcioma laty powiększyli zaproszeni specjaliści z różnych krajów. Wyniki tegorocznych prac zostały zaprezentowane na odbywającej się w Kanadzie 26. konferencji IATUL.^[1] Referat pt. **The future of the academic library and the academic librarian. A Delphi study reloaded** jest dostępny w materiałach konferencyjnych IATUL, a niniejszy tekst jest w dużej mierze powtórzeniem zawartych w nim opinii.

Wstęp

Obraz biblioteki kształtuje wiele czynników. Które spośród nich zadecydują o przyszłości biblioteki? Które okażą się nieistotne, choć dziś wydają nam się bardzo ważne? Czego nowego możemy się spodziewać już wkrótce? Jakie kroki trzeba podejmować dziś, aby sprostać wyzwaniom jutra? Wreszcie, jacy powinniśmy być my, bibliotekarze początku XXI wieku?^[2]

Takie pytania stawialiśmy sobie sześć lat temu, podejmując próbę opracowania wizji bibliotek akademickich i wymagań stawianych bibliotekarzom w 2005 r. Odległa, jak nam się wówczas wydawało, perspektywa stała się rzeczywistością. Postanowiliśmy więc sprawdzić, na ile "nasze" przewidywania okazały się trafne. Słowo "nasze" ujmujemy w cudzysłow, ponieważ stosowana przez nas metoda delficka^[3] zakłada prognozowanie zjawisk i procesów na podstawie opinii specjalnie w tym celu powołanych ekspertów. Z opinii ekspertów skorzystaliśmy także przy ocenie trafności prognozy oraz tworzeniu wizji akademickiej biblioteki i profilu bibliotekarza roku 2015.

Przebieg badań

Podjęte badanie miało dwojaki cel:

- ocenę trafności sformułowanej w 1999 r. prognozy na rok 2005,
- opracowanie prognozy na rok 2015.

Dla zapewnienia obiektywizmu w ocenie trafności prognozy na 2005 r. poproszono o jej dokonanie grupę niezależnych ekspertów. W pierwszej kolejności zaproszono do współpracy wszystkich uczestników studium z 1999 r. Niestety, okazało się, że niektórzy eksperci z różnych przyczyn nie mogli podjąć się tego zadania (zmiana zatrudnienia, przejście na emeryturę itd.). W związku z tym grono ekspertów poszerzono o nowo zaproszonych bibliotekoznawców i dyrektorów bibliotek. Łącznie w studium wzięło udział 36 ekspertów z 20 krajów. Wszyscy eksperci uczestniczyli w studium bez jakiegokolwiek wynagrodzenia.

Autorzy utrzymywali kontakty z ekspertami za pomocą poczty elektronicznej (wyjątek stanowiła tradycyjna korespondencja z jednym ekspertem z zagranicy). Zgodnie z zasadami metody delfickiej, eksperci znali skład zespołu, ale wypowiedzi poszczególnych jego członków były anonimowe.

Badania były prowadzone od marca do maja bieżącego roku i obejmowały następujące etapy:

1. Dystrybucja kwestionariusza pierwszej rundy.
2. Analiza odpowiedzi ekspertów, identyfikacja wspólnych i rozbieżnych stanowisk, prezentacja wyników wszystkim ekspertom uczestniczącym w badaniach.
3. Opracowanie i dystrybucja drugiego kwestionariusza.
4. Analiza odpowiedzi ekspertów na pytania drugiej tury.
5. Opracowanie i dystrybucja trzeciego kwestionariusza.
6. Weryfikacja wstępnego scenariusza w świetle opinii ekspertów.
7. Prezentacja rezultatów.

Krótki czas realizacji przedsięwzięcia uniemożliwił wstępne testowanie kwestionariuszy poszczególnych rund. Przyczyniło się to do rozbieżności w interpretacji niektórych pytań i w efekcie spowodowało konieczność przeprowadzenia, nieplanowanej wcześniej, trzeciej rundy. W każdej rundzie kwestionariusze zawierały pytania otwarte i zamknięte.

W pierwszej rundzie wykorzystano kwestionariusz sprzed sześciu lat. Zadaniem ekspertów było dwukrotne udzielenie odpowiedzi na te same pytania: raz w odniesieniu do stanu obecnego i powtórnie jako prognozy na rok 2015. Dla ułatwienia oceny trafności prognozy opracowanej sześć lat temu ekspertów poproszono o stosowanie w odpowiedziach, na ile to możliwe, kategorii zaproponowanych w prezentacji wyników z roku 1999.

Pytania drugiej i trzeciej rundy odnosiły się wyłącznie do przyszłości. Pytania zamknięte koncentrowały się na czterech głównych tematach: Internet jako konkurencja dla biblioteki, dostęp lokalny i zdalny, media drukowane i elektroniczne, personel biblioteki i szkolenie użytkowników. Pytania otwarte dotyczyły najbardziej kontrowersyjnych opinii prezentowanych przez ekspertów w poprzednich rundach.

Rezultaty pierwszej rundy

Ankieta składała się z czterech pytań zamkniętych. Zadaniem ekspertów był wybór i ustalenie hierarchii ważności czynników kształtujących obraz współczesnej i przyszłej biblioteki akademickiej.

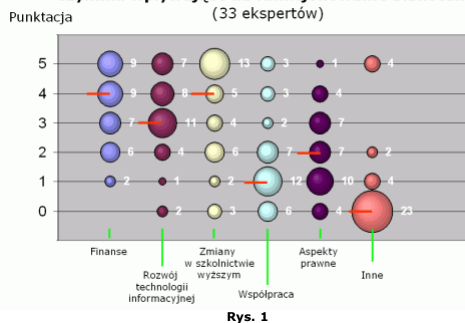
Dla potrzeb analizy statystycznej czynnikiem uznanym za najważniejsze przyporządkowano pięć punktów, mniej istotnym cztery itd. Czynniki wymienione na piątym i dalszych miejscach otrzymały zero punktów. W każdym pytaniu dla każdego czynnika obliczono następujące wartości:

- średnią arytmetyczną punktów przyznanych przez poszczególnych ekspertów,
- medianę.

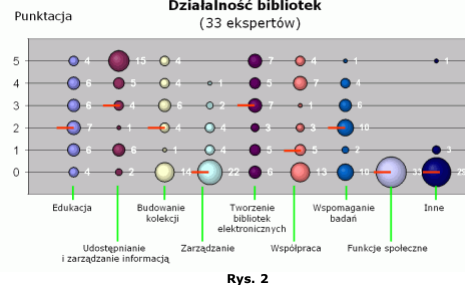
Ocena obecnego stanu

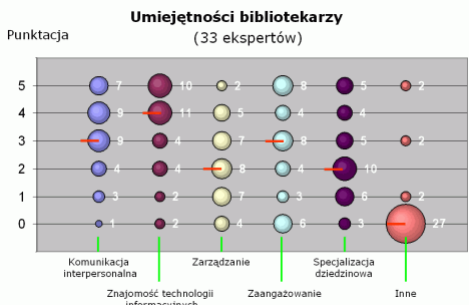
Cztery poniższe rysunki pokazują rozkład opinii ekspertów co do istoty i kształtowania obrazu współczesnej biblioteki akademickiej, jej działalności, pracowników oraz mediów elektronicznych.

Czynniki wpływające na funkcjonowanie biblioteki
(33 ekspertów)

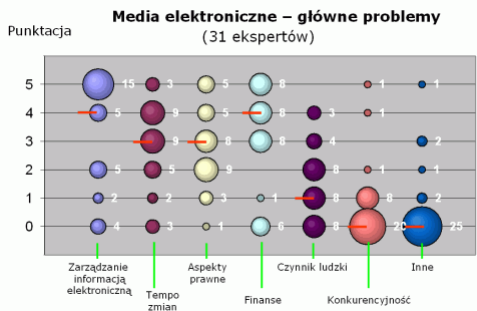

Działalność bibliotek
(33 ekspertów)

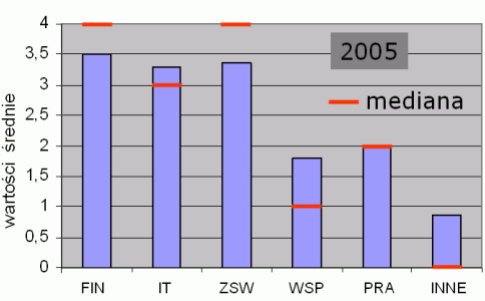
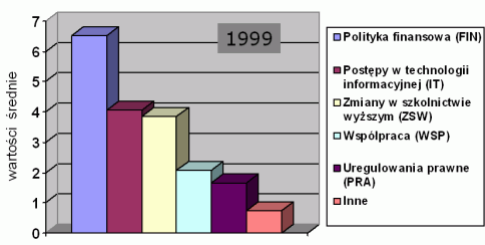

Rys. 3

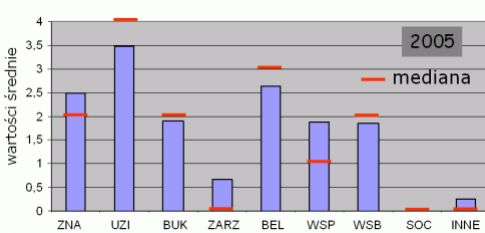
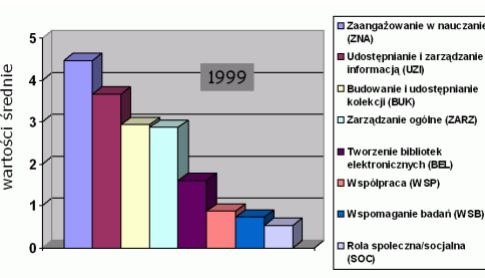

Rys. 4

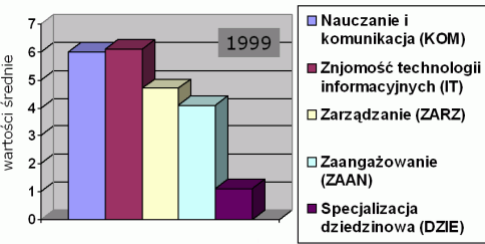
Poniższe cztery pary rysunków przedstawiają porównanie wyników obecnej ankiety z prognozą sprzed sześciu lat. Wartości średnich z obu ankiet są nieporównywalne, dlatego wyników nie można zamieścić na wspólnym wykresie. Można natomiast porównać hierarchię ważności poszczególnych czynników.

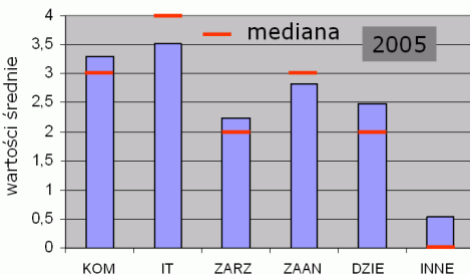

Rys. 5-6

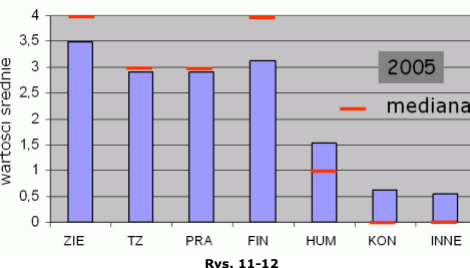
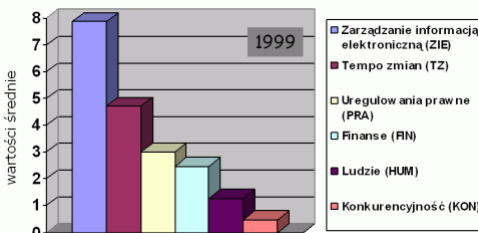

Rys. 7-8

Rys. 9-10

Rys. 11-12

Ocena trafności prognozy czynników kształtujących obraz współczesnej biblioteki akademickiej - komentarz:

A. Czynniki decydujące o funkcjonowaniu bibliotek akademickich

- o Zgodnie z przewidywaniami, finanse są najważniejszym czynnikiem kształtującym działalność bibliotek.
- o Różnorakie zmiany w kształceniu akademickim, postęp w technologii informacyjnej oraz rozwiązania prawne wpływają na kształt bibliotek w znacznie większym stopniu niż przewidywano sześć lat temu.
- o Nowe czynniki, zdefiniowane przez ekspertów, a niewystępujące w badaniach z 1999 r., to:
  - wzrost oczekiwań użytkowników,
  - stały nacisk na jakość usług i ocenę jakości,
  - narzędzia internetowe (np. Google) jako konkurencja dla oferty bibliotek,
  - niski poziom kwalifikacji personelu, a co za tym idzie, wzrost znaczenia usług wykonywanych poza biblioteką,
  - rosnące znaczenie standardyzacji.

B. Obszary działania bibliotek akademickich

- o Zapewnienie dostępu do informacji i zarządzanie nią mają znacznie większego wpływu na kształtowanie wizerunku biblioteki niż zaangażowanie biblioteki w proces kształcenia, który to czynnik przewidywano jako jeden z najważniejszych w 2005 r.
- o Tworzenie bibliotek elektronicznych jest dziś znacznie ważniejsze i wymaga znacznie więcej czasu niż przewidywano.
- o Mimo że nadal podkreśla się wagę społecznej funkcji biblioteki, w praktyce jej rola jako ośrodka życia społecznego jest znacznie mniejsza niż przewidywano.
- o Nowe aspekty, uznane przez ekspertów za ważne, a niewymienione w dokumencie z 1999 r.:
  - praca biblioteki przez całą dobę i przez cały tydzień
  - reorganizacja przestrzeni biblioteki (np. przystosowanie do pracy grupowej, digitalizacja zbiorów i ich udostępnianie)
  - znalezienie sposobów udostępniania informacji uwzględniających ograniczenia wynikające z uregulowań prawnych.

C. Kompetencje bibliotekarzy

- o Zgodnie z przewidywaniami, za najważniejsze uznano umiejętności w zakresie technologii informacyjnej i komunikacji społecznej.
- o Za znacznie ważniejszą niż przewidywano uznano specjalizację dziedzinową, która okazała się równie istotna jak zdolności menedżerskie i zaangażowanie w pracę.
- o Nowe wymagania stawiane bibliotekarzom:
  - zdolność do adaptacji zmian, elastyczność, kreatywność, innowacyjne myślenie
  - wykształcenie zgodne z wymaganiami wynikającymi z przyjętych krajowych standardów
  - zdolności w pozyskiwaniu dodatkowych funduszy na działalność biblioteki
  - profesjonalizm
  - identyfikacja z biblioteką
  - dobra znajomość zasobów drukowanych i elektronicznych oraz rozumienie natury Internetu

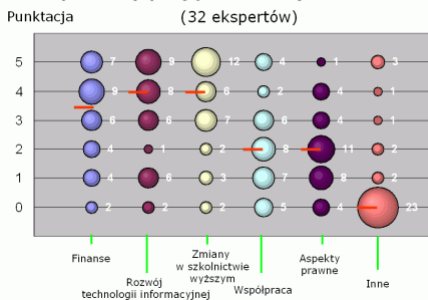
D. Media elektroniczne

- o Zgodnie z przewidywaniami, najważniejszy problem stanowi zarządzanie informacją elektroniczną.
- o Finansowanie zasobów elektronicznych okazało się znacznie bardziej skomplikowane niż przewidywano (sześć lat temu eksperci wykazali w tej dziedzinie wielki optymizm).
- o Aspekty prawne okazały się istotniejsze niż przewidywano.
- o Inne bieżące problemy wymienione przez ekspertów:
  - konieczność kompromisu w umowach konsorcyjnych,
  - ryzyko uzależnienia od zewnętrznych dostawców,
  - problemy związane z ochroną i archiwizacją zbiorów elektronicznych,
  - dyktowanie przez dostawców warunków umów,
  - niska jakość interfejsów udostępniania i dokumentacji mediów elektronicznych.

Przewidywania na rok 2015

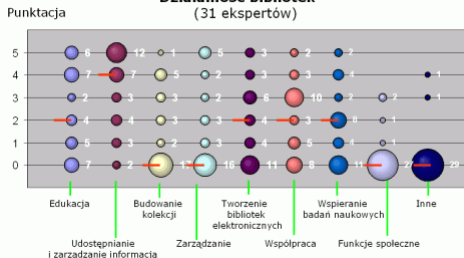
Cztery poniższe diagramy ilustrują rozkład opinii ekspertów w odniesieniu do bibliotek w 2015 r.

Czynniki wpływające na funkcjonowanie biblioteki

Rys. 13

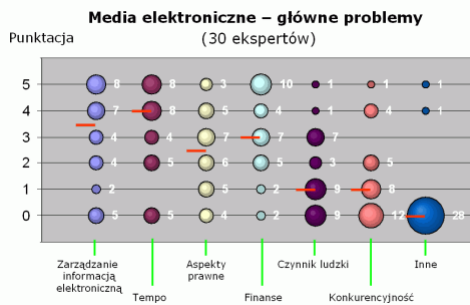
Działalność bibliotek

Rys. 14

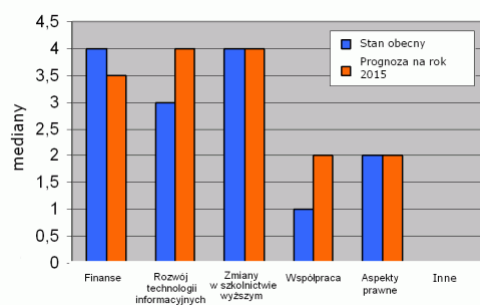

Rys. 15

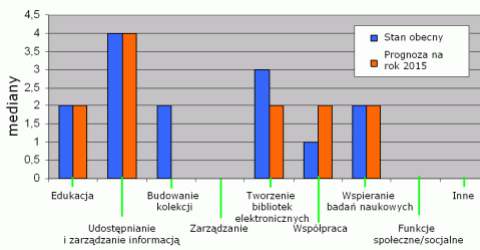

Rys. 16

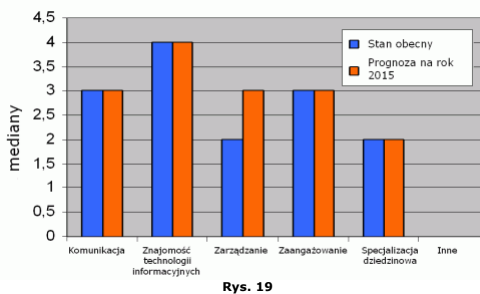
Na kolejnych czterech diagramach zestawiono odpowiedzi ekspertów dotyczące bibliotek dzisiaj i w 2015 r.

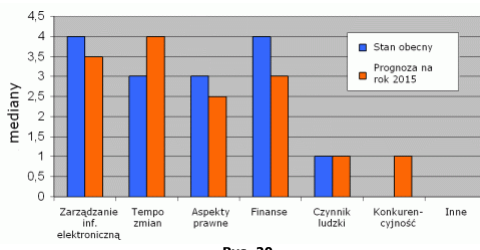
Rys. 17

Rys. 18

Rys. 19

Rys. 20

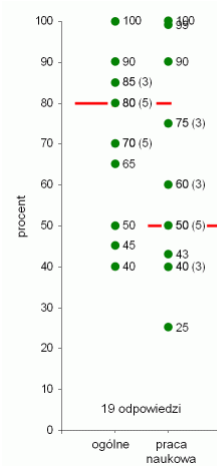
Obserwacje i uwagi na temat prognozy kierunków rozwoju bibliotek akademickich w 2015 r. w porównaniu ze stanem obecnym.

- A. Czynniki decydujące o funkcjonowaniu bibliotek akademickich
- Najważniejszą rolę w kształtowaniu obrazu bibliotek akademickich będą odgrywały rozwój technologii informacyjnych i zmiany w szkolnictwie wyższym.
  - Fundusze bibliotek akademickich będą zależały od ogólnych nakładów na edukację.
  - Rozwój zasobów elektronicznych sprawi, że ich finansowanie będzie miało zasadnicze znaczenie.
  - Współpraca bibliotek nabierze znacznie większego znaczenia.
- B. Obszary działania bibliotek akademickich
- Udostępnianie i zarządzanie informacją będzie najważniejszym zadaniem biblioteki akademickiej.
  - Rola biblioteki akademickiej w procesie edukacji pozostanie na obecnym, stosunkowo wysokim poziomie.
  - Ważnym zadaniem biblioteki będzie nadal wspieranie rozwoju nauki.
  - Tradycyjne gromadzenie kolekcji biblioteki zaniknie, pozostanie jedynie zarządzanie dostępem do zasobów elektronicznych.
- C. Kompetencje bibliotekarzy
- Najważniejsze pozostaną umiejętności związane z technologią informacyjną i komunikacją interpersonalną.
  - Jedną z najbardziej pożądanych cech bibliotekarzy będzie pełne zaangażowanie w pracę.

- o Wyraźnie wzrosło znaczenie zdolności menedżerskich oraz umiejętności pozyskiwania funduszy.
- o Specjalizacja dziedzinowa bibliotekarzy będzie wysoce pożądana.
- o Spowodowane odejściem od gromadzenia kolekcji (oprócz zasobów elektronicznych) stopniowe zanikanie tradycyjnych funkcji bibliotekarzy (gromadzenie, opracowanie i utrzymanie kolekcji) sprawi, że kształcenie bibliotekarzy będzie w praktyce kształceniem specjalistów w zakresie informacji.
- D. Media elektroniczne
  - o Najważniejsze będzie dotrzymanie kroku dokonującym się przemianom.
  - o Zagadnienia prawne i finansowe będą wymagały nieustannej bacznej uwagi.
  - o Znacznie większą rolę niż obecnie będzie odgrywała konkurencyjność.

Rezultaty drugiej i trzeciej rundy - wyniki badań

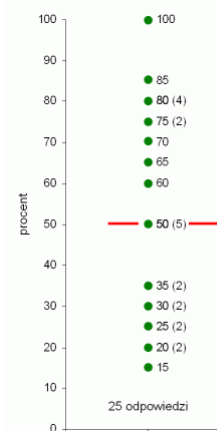
Pytania drugiej i trzeciej rundy wynikały bezpośrednio z analizy odpowiedzi udzielonych w pierwszej rundzie oraz z uwag i kontrowersyjnych opinii ekspertów.

Rys. 21

Rysunek przedstawia rozkład odpowiedzi na pytanie: *Jaki procent kwerend formulowanych przez użytkowników biblioteki akademickiej, stanowiących (a) pytania natury ogólnej (łącznie z poszukiwaniem informacji encyklopedycznych, słownikowych, adresowych itp.) lub (b) pytania specjalistyczne (poszukiwanie informacji skierowującej oraz źródeł prymarnych i wtórnych) będzie w 2015 roku kierowany bezpośrednio "do Internetu" zamiast do biblioteki akademickiej?* W pytaniu tym przez "Internet" rozumie się "wszystkie nie-biblioteczne zasoby elektroniczne dostępne w sieci". Dla każdej kategorii czerwoną linią zaznaczono medianę.

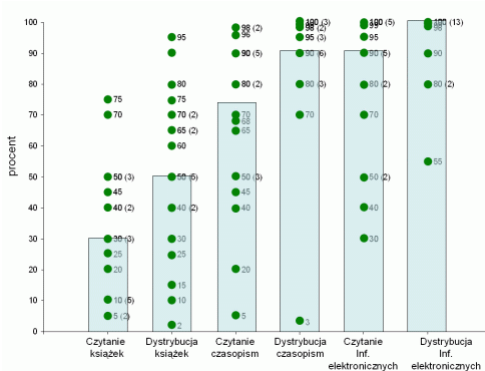
Mimo że rozrzut odpowiedzi był stosunkowo duży, zdaniem ekspertów średnio ok. 80% pytań z grupy (a) i 50% pytań z grupy (b) będzie kierowanych do elektronicznych źródeł pozabibliotecznych.

Rys. 22

Powyższy rysunek przedstawia odpowiedzi na pytanie: *Jaki procent użytkowników biblioteki akademickiej odwiedzi budynek biblioteki przynajmniej jeden raz w roku?*

W tym wypadku opinie ekspertów wyraźnie dzielią się na dwie grupy. Jedna grupa ekspertów uważa, że zaledwie 15-35% użytkowników odwiedzi bibliotekę przynajmniej raz w roku. Druga przewidyuje znacznie wyższą, sięgającą 80% liczbę takich użytkowników. Z komentarzy do wypowiedzi okazało się, że eksperci brali pod uwagę odwiedziny użytkowników wyłącznie w celu bezpośredniego zaspokojenia potrzeb informacyjnych (niższy procent) albo także w celach o charakterze społecznym (wyższy procent). Jeden z ekspertów, opowiadający się za pojawieniem się w bibliotece przynajmniej raz w roku 100% jej użytkowników, uzasadniał swoje przewidywanie koniecznością załatwienia przez nich spraw administracyjnych.

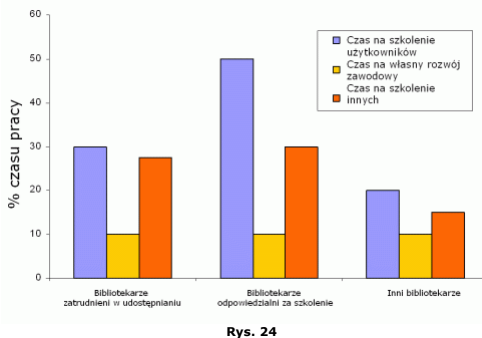

Rys. 23

Rysunek przedstawia rozkład odpowiedzi ekspertów na pytanie dotyczące korzystania z zasobów drukowanych i elektronicznych: *Jaki procent informacji będzie wykorzystywany przez użytkowników w formie wyłącznie elektronicznej, biorąc pod uwagę:*

- czytanie książek,
- dystrybucję książek,
- czytanie artykułów z czasopism,
- dystrybucję artykułów z czasopism,
- czytanie informacji elektronicznych,
- dystrybucję informacji elektronicznej.

W odpowiedzi na każdą część pytania wartość mediany zaznaczono w postaci słupka. Zwraca uwagę rosnąca liczba publikacji dystrybuowanych w formie elektronicznej (50% książek i 80% czasopism). Dla bibliotek oznacza to konieczność przygotowania się do sprawnego zarządzania wielką ilością informacji elektronicznych.

Rysunek przedstawia zbiorcze wyniki odpowiedzi na pytanie o szkolenie pracowników i użytkowników bibliotek akademickich:

- Ile czasu będą musieli przeznaczyć bibliotekarze na szkolenie użytkowników?
- Ile czasu (wyrażonego w procentach całkowitego czasu pracy) będą musieli przeznaczyć bibliotekarze na własny rozwój zawodowy i szkolenie innych?

W obu punktach należy uwzględnić następujące trzy grupy bibliotekarzy:

- bibliotekarz zaangażowany bezpośrednio w obsługę użytkowników (np. udostępnianie, informacja),
- bibliotekarz odpowiedzialny za szkolenie pracowników i użytkowników,
- "inny przeciętny bibliotekarz".

Niezależnie od rodzaju wykonywanych obowiązków bibliotekarze będą musieli poświęcić na różne formy własnego rozwoju zawodowego co najmniej 10% czasu pracy. Obserwowana tendencja do przechodzenia od szkolenia grupowego do indywidualnego prawdopodobnie sprawi, że na szkolenie innych bibliotekarze będą musieli poświęcić znacznie więcej czasu.

Pytania otwarte

W drugiej rundzie eksperci odpowiadali także na dwa pytania otwarte:

- Czy bibliotekarze są tylko konsumentami, czy również producentami informacji? Czy naszym zadaniem jest wypełnianie sieci nowymi treściami?
- Możliwość, jakie stwarza się oraz podejmowane w niej działania w rodzaju ostatnich eksperymentów zainicjowanych przez Google ("zgooglowanie" książek, jak dowcipnie określili te działania jeden z ekspertów) prowadzi do powstawania homogenicznej sieci bibliotek. Jakimi cechami będą się wyróżniać poszczególne biblioteki i co będzie decydowało o ich wartości, jeśli podstawą działania większości (o ile nie wszystkich) bibliotek stanie się jedna wielka kolekcja dostępna w sieci?

Odpowiedzi na pierwsze pytanie można scharakteryzować następująco: biblioteka pełni różne role: jest producentem, zarządcą i konsumentem informacji. Produkcja informacji dotyczy:

- tworzenia sieciowych bibliograficznych baz danych,
- utrzymywania instytucjonalnych repozytoriów wyników badań,
- dostarczania rezultatów przedsięwzięć digitalizacyjnych,
- zaangażowania w procesy edukacji.

Najważniejszą rolą biblioteki będzie wybór i "przekazywanie" informacji (tworzenie wartości dodanej).

Odpowiedź na pytanie o to, co będzie wyróżniało poszczególne biblioteki w świecie homogenicznej biblioteki sieciowej, sprowadza się do następujących punktów:

- tworzenie wartości dodanej poprzez wybór, zarządzanie i dostarczanie zainteresowanym użytkownikom najbardziej relevantnych, wysokiej jakości informacji opartych także o kolekcje drukowane,
- sprawne reagowanie na potrzeby użytkowników dzięki dobrej znajomości potrzeb edukacyjnych i badawczych obsługiwanej grupy użytkowników,
- zapewnienie użytkownikom komfortowych warunków pracy indywidualnej i grupowej,
- tworzenie przestrzeni sprzyjającej kontaktom osobowym.

Wybrane opinie ekspertów

Biblioteki będą nadal sanktuariami sprzyjającymi medytacji, miejscem spotkań i ucieczki od zgiełku rzeczywistego świata. (Ed Valauskas)

Myślę, że musimy przejść od myślenia o lokalnej bibliotece jako o centralnym jądrze w postaci kolekcji książek i czasopism, uzupełnionym o cyfrowe zasoby dostarczane przez zewnętrznych dostawców (a jeszcze szerzej przez Internet), do modelu zupełnie innego, w którym biblioteka jest "nakładką" na gotowe, dostępne w sieci źródła informacji, której rolą jest dodanie swojej wartości przez selekcję, prezentację i personalizowaną dystrybucję źródeł informacji w zgodzie z oczekiwaniami studentów i pracowników badawczych uczelni. (Di Martin)

Poziom korzystania z biblioteki pozostaje niezmienny w czasie. (Robert Hayes)^[4]

Internet w swej obecnej formie NIE PRZETRWA do roku 2015. Obudzić się i poczuć zapach świeżej kawy! Internet, jaki dziś znamy, będzie jak stary dowcip. W 2015 będą istniały bardzo przenikliwe technologie dostarczania informacji tak, że będzie ona - podobnie jak woda czy elektryczność - dostępna prawie zawsze i wszędzie. (Ed Valauskas)

Podsumowanie

- Wydaje się wysoce prawdopodobne, że w roku 2015 biblioteki akademickie będą nadal istniały (w tym miejscu należy wszakże zaznaczyć, że pojawiła się także opinia przeciwna: wszystkie biblioteki mogą zastąpić jedna wielka kolekcja obsługiwana np. przez rząd albo inną instytucję).
- Podstawowe zadania akademickiej biblioteki przyszłości to zarządzanie informacją i dostępem do dokumentów, zaangażowanie w procesy edukacyjne, wspieranie badań i szeroko zakrojona wzajemna współpraca.
- Najważniejszy wpływ na kształt bibliotek będą miały zmiany modelu kształcenia na poziomie akademickim, postępy w technologii informacyjnej oraz finanse.
- Obok znajomości technologii informacyjnych i łatwości komunikacji interpersonalnej najbardziej pożądaną cechą bibliotekarza w 2015 r. będzie pełne zaangażowanie w pracę.
- Co najmniej 50% użytkowników odwiedzi bibliotekę przynajmniej raz w roku, nie tylko w celu zaspokojenia potrzeb informacyjnych, ale także w celach towarzyskich.
- Bibliotekarz akademicki będzie tworzył wartość dodaną do zasobów sieciowych.
- Biblioteki zachowują swoją indywidualność, będą konkurencyjne dzięki swoim kolekcjom o charakterze specjalnym lub regionalnym oraz dzięki dostarczaniu informacji w lokalnym języku.
- Biblioteki akademickie w większej mierze staną się miejscem nauki i spędzania wolnego czasu. Ich rola głównie jako miejsca pozyskiwania informacji zmaleje. Prawdziwa wartość pracy wykonywanej przez biblioteki akademickie będzie "ukryta poza sceną".

Uwagi końcowe

Metoda delficka ma wiele zalet, ale ma też wady, których autorzy są świadomi. W szczególności, znaczący wpływ na prognozę ma dobór ekspertów, ich profesjonalizm i zaangażowanie. Wynik mogą wypaczyć różne czynniki, na przykład źle dobrane lub niejednoznaczne pytania postawione ekspertom.

Wynikiem badań jest tylko opinia. Ale opinia ta jest wynikiem zorganizowanego współdziałania starannie dobranych ekspertów stosujących określone zasady i procedury komunikacji. Dlatego można uznać, że jej wiarygodność jest większa niż indywidualne opinie poszczególnych ekspertów albo samych autorów. Wyniki badań przeprowadzonych w 1999 r. przy zastosowaniu metody delfickiej wydają się ten fakt potwierdzać.

Przypisy

[1] Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Uczelni Technicznych, zob. <http://www.ialut.org> [dostęp 8 września 2005].

[2] FERET, B., MARCINEK, M. Przyszłość bibliotek i bibliotekarzy akademickich. W: Biuletyn EBIB [on-line]. 2000 nr 9 [dostęp 8 września 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/arc/e009-06.html>.

[3] Por. Wikipedia: wolna encyklopedia [on-line]. [dostęp 8 września 2005]. Dostępny w World Wide Web: http://pl.wikipedia.org/wiki/Metoda_delficka.

[4] W stwierdzeniu tym autorowi chodzi o to, że niezależnie od postępu technologicznego i zalewu informacją, jeśli 20 lat temu potrzebował skorzystać z biblioteki w jakimś celu, tę samą potrzebę będzie także i dziś realizował w bibliotece. W tym sensie poziom "tuchu" w bibliotece nie zmienia się w ciągu lat. Zmienia się natomiast poziom zapotrzebowania na informację, a nadmiar tego zapotrzebowania jest zaspokajany głównie przez źródła pozabiblioteczne.

Załącznik - Lista ekspertów

Stephanie ATKINS	Prof. Assistant, Circulation Librarian, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA
Gaynor AUSTEN	Director, Library Services, Queensland University of Technology, Queensland, Australia
Toby BAINTON	SCONUL (Standing Conference of National and University Libraries) Secretary, London, UK
Michael BREAKS	University Librarian, Heriot Watt University, Riccarton, Edinburgh, UK
Michel DAGENAIS	Head of the Science Library, Université Laval, Quebec, Kanada
Ainslie DEWE	University Librarian, Auckland University of Technology, Nowa Zelandia
Gena DUOBINIENE	Library Director, Kaunas University of Technology, Litwa
Johan ENGELBRECHT	Director, Library Services, University of Stellenbosch, Południowa Afryka
Mirosław GÓRNY	Professor of Library Information Sciences, Adam Mickiewicz University, Poznań, Polska
Arja-Riitta HAARALA	Director, Tampere University of Technology, Finlandia
Robert HALL	Head of Library Services, University of Surrey, UK
Robert HAYES	Professor Emeritus, Dept. of Library and Information Science, UCLA, Los Angeles CA, USA
Maria HEIJNE	Librarian, Delft University of Technology, Holandia
Maimunah KADIR	Chief Librarian, University Kebangsaan Malaysia Hospital, Kuala Lumpur, Malezja
Bulent KARASOZEN	Prof. Library Director, Middle East Technical University, Ankara, Turcja
Ewa KRYSIAK	IT Executive Manager and Coordinator, National Library, Warszawa, Polska
Derek LAW	Head of Information Resources Directorate, University of Strathclyde, Glasgow, UK
Nigel MACARTNEY	Director of Information Services, University of Ulster, UK
Elena MACEVICIUTE	Professor in the Faculty of Communication, Vilnius University, Vilnius, Litwa
Marta MACHYTKOVA	Director, Czech Technical University Central Library FEE, Prague, Czechy
Di MARTIN	Director of Learning & Information Services, University of Hertfordshire, UK
Milena MATASOVSKA- TETREVOVA	Head of Information Department, Technical University, Koszyce, Słowacja
Mersini MORELELI-KAKOURIS	Assistant Prof. Technological Educational Institution of Thessaloniki, Grecja
Paul NIEUWENHUYSEN	Prof. Vrije Universiteit Brussel, Belgia
Irma PASANEN	Associate Library Director for Information Services, Helsinki University of Technology Library, Finlandia
Alasdair PATERSON	University Librarian, University of Exeter, UK
Margaret ROUSE-JONES	University Librarian, The Campus Libraries, The University of the West Indies, St. Augustine, Trinidad, Trynidad and Tobago
Hannie SANDER	Chief Librarian, Library and Information Centre, University of Johannesburg, Południowa Afryka

Heiner SCHNELLING	Head Librarian, Universitas und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, Halle, Niemcy
Anja SMIT	Executive Consultant, Library Administration & Management, Nelinet Consortium, Southborough MA, USA
Jolanta STEPANIAK	Director, Main Library, Warsaw University of Technology, Polska
Adriaan SWANEPOEL	Deputy Director, Library and Information Service, Tshwane University of Technology, Pretoria, Południowa Afryka
Alice TRUSSEL	Prof. Director, Fiedler Engineering Library, Kansas State University, USA
Edward VALAUSKAS	Chief Editor, First Monday, Chicago IL, USA
Terry WEECH	Associate Professor, GSLIS, University of Illinois, Urbana-Champaign, USA
Matjaz ZAUCER	Director, Central Technological Library, University of Ljubljana, Słowenia

